

Sosialisering av vokterhunder

Inger Hansen

Tradisjonelt baserer vokterhundprinsippet seg på en gjensidig sosial binding mellom hund og sau. Men sosialiseringmetoden er avhengig av bruksmåte. Jo mer selvstendig hundene skal jobbe i lag med sau, dess sterkere sosial binding til sau kreves.

Bakgrunn

Styrken på sosialiseringen av vokterhunden overfor sau og mennesker avhenger av bruksmåten. Hovedforskjellen ligger i om hunden skal benyttes som såkalt "flokkvokter" eller som "territorialvokter". En flokkvokter går enten alene i lag med sau på inngjerda beite eller benyttes i kombinasjon med gjeting og bruk av nattkve. Patruljehunder som går løse i utmarka og styres av en tilsynsperson, samt hunder som vokter sau på gårdsnære beiter, kan kalles territorialvoktere fordi voktingen er knyttet til et område og ikke spesifikt til saueflokken.

Optimal periode for sosialisering

Sosialiseringperioden er den perioden hvor et dyr er svært mottakelig for sosiale inntrykk. Hos hundedyr strekker denne perioden seg fra fødsel fram mot et halvt års alder, men den mest optimale periode for sosialisering er mellom tre og sju ukers alder. Det er da valpen naturlig etablerer sterke bånd til moren og til arten. Etter denne tid utvikles en økende redsel for nye og fremmede individer. Det er derfor i løpet av det første halve

leveåret til vokterhundvalpen at grunnlaget for en god sosialisering på sau må legges.

Sosialiseringmetode for flokkvoktere

Valpen anskaffes på vinteren slik at den får hele eller deler av sosialiseringperioden inne. En må sørge for at valpen kan gå sammen med noen sauer i en innhegning på gården den første sommersesongen. Valpene bør skilles fra mora og settes sammen med sau allerede ved seks ukers alder. Noen mener det er best å sosialisere valpene enkeltvis, andre skiller ikke valpene før ved 4-5 mnd. alder. Valpene vil da kunne leke med hverandre i stedet for med sauene, samtidig som de lærer seg "hundespråket". Det bør settes maksimum fire valper i lag. Valpen settes i en liten bingje inne eller ute i lag med 2-3 lam eller helst søyer, som en vet godtar hunden. Dersom hele valpekullet preges sammen, trengs 3-10 sau/lam og en bingje på ca 5 x 5 m. Dette blir valpens oppvekstmiljø fram til den er ca. 16 uker gammel. Lag en plass hvor hunden kan stikke unna, men hvor sauen ikke kan følge etter, slik at valpen har mulighet til å trekke seg unna sauene. Dersom bingen er ute, må sauene og valpen også ha ly for været.

Valpen skal ha restriktiv menneskelig kontakt, men dette betyr ikke at den ikke skal håndteres av folk. For å kunne fungere optimalt under norske forhold, er det avgjørende at valpen får positiv omgang med forskjellige personer og aldersgrupper. Valpen må også bli vant til nødvendig stell. Kontakt med mennesker skal imidlertid skje i bingen, aldri ta valpen ut fra miljøet med sauene!

Preging av valper på kjøttfe. Prinsippet er det samme for sau (foto: I. Hansen).

Det må følges nøye med slik at valpen ikke begynner å herje/leke med sauene eller at sauene er for harde med hunden. Tren valpen på innkalling i forbindelse med føring. La den også forstå hva "nei" betyr. Dersom sosialiseringssprosessen går greit, vil valpen vise underdanig atferd overfor sauene; den vil slikke sauene i munnvikene og vil søke trygghet hos sauene dersom den blir skremt.

Når valpen er ca. fire måneder gammel flyttes den til en større innhegning ute, samtidig som saueflokken utvides. Sørg for at sauene som valpen allerede har knyttet bånd til blir med videre og at valpen også her har et gjemmede. Fremdeles skal all menneskelig kontakt, stell og røkt av hunden skje i miljøet med sau. Følg nøye med så ikke hunden leker med eller skader sauene på noen måte. Tren på kommandoen "bli hos sauene". Valpen skal korrigeres dersom den forsøker å rømme fra innhegningen. Ikke overlatt valpen for mye til seg selv, slik at eventuelle uønskede atferder får anledning til å utvikle seg.

Når valpen er ca. et halvt år er den "ferdig" sosialisert. Det forventes nå at hunden ikke stikker av fra sauene og at den oppfører seg rolig i lag med sau. Valpen er moden nok til å være med hele flokken ut i felt under kontinuerlig oppsyn.

En godt preget valp som viser tydelige underkastelsessignaler (foto: I. Hansen)

Sosialiseringen mellom hund og sau må være gjensidig. Sauer som ikke er vant med vokterhund bør settes i et lite gjerde i lag med hunden i noen døgn.

Når sosialiseringssprosessen er over er tiden inne for å utvide hundens erfaringer med resten av omverdenen. Det er ytterst viktig at den nå blir eksponert for alle de stimuli som den senere i livet vil kunne treffe på, slik at den godtar disse elementene i miljøet. En hund som er for sterkt sosialisert på sau kan bli sky overfor folk eller den kan begynne å vokte bufeet også mot fremmede. Vanligvis er ikke skyhet noe problem, men aggressive hunder tolereres ikke under norske forhold.

Sosialiseringmetode for territorialvoktere

Vokterhunder som brukes på patrulje eller som gårdsvoktere trenger ikke ha så sterkt sosial binding til sau som flokkvokterne må ha. Dette fordi hundene under disse bruksmåtene sjelden jobber alene med sau langt unna folk. Patruljehunden eller gårdsvokteren skal være sosialisert på mennesker, men også være vant til sau. Den bør med andre ord vokse opp som en annen gårdshund og vennes til både folk og fe.

Valpene kan skilles fra mora ved vanlig leveringsalder (8 uker). Det er ikke gunstig å ha flere valper under opptrening samtidig, da de ofte vil lære uoter av hverandre.

Imidlertid er det en fordel om valpen kan vokse opp sammen med en voksen og erfaren vokterhund.

Valpen bør bo i sauefjøsset fra første dag, ikke inne. I fjøsset kan den gå fritt og det er ikke nødvendig med et eget sosialiseringssprogram. Dersom du selv ikke har sau, må du sørge for at hunden får regelmessig samvær med sau hos andre. Pass på at valpen bare får positive

erfaringer med sau gjennom de første månedene. Når valpen blir noe eldre, kan den gjerne bli irettesatt av sau med lam dersom den er for nærgående, slik at hunden får den nødvendige respekt for sau. Hunden bør helst gå fritt på gården når den ikke er inne i fjøset, slik at den får erfaring med miljøet rundt seg og blir vant til ulike stressfaktorer på gården.

Valper som skal bli territorialvokter skal ha mer kontakt med mennesker enn flokkvokterne, men ikke overdriv. Legg vekt på kvalitet framfor kvantitet og sørg særlig for at den får positiv erfaring med fremmede folk og barn. Territorialvokteren bør også kunne noen flere kommandoer enn flokkvokteren. Den må minimum kunne navnet sitt, lystre på innkalling, forstå hva "nei betyr, gå i bånd, bli håndtert på vanlig måte og være med i bil.

Av erfaring går dette opplegget greit fram til hunden er 8-10 måneder gammel eller får sin første løpetid. Etter denne tid blir valpen gjerne mer vidløftig og legger ut på lengre turer i nabolaget, og det kan derfor være nødvendig å oppstalle hunden. Det beste er å lage en hundegård i tilknytning til fjøset, slik at hunden kan gå inn og ut av fjøset som den vil.

Skal hunden brukes som gårdsvokter, kan den med fordel læres til ikke å gå utenfor eiendommen. En unngår dermed eventuelle konflikter med naboen, men man skal være klar over at en da også har innskrenket hundens territorium betraktelig.

For å få så mye erfaring som mulig, bør hunden være med ut i felt på innmarks- eller utmarksbeite allerede første sommersesongen. Det skal ikke forventes at hunden utfører selvstendig vokterarbeid ennå, da vokterhundrasene gjerne er 1½ til 3 år før de kan betraktes som voksne. Det er også viktig at alle unoter, som lekejaging og biting på sau, korrigeres. Dette oppdages oftest når sauene kommer ut på beite og har anledning til å springe unna hunden.

Spesielt for patruljehunder, som ofte blir å gå i fellesbeiter hvor ikke alle sauene er vant til denne type hund, er det viktig at hundene blir vant til sauer fra ulike besetninger. Sauene bør også få anledning til å bli kjent med hunden. Hunden skal til enhver tid oppføre seg rolig overfor sau og ikke springe etter, selv om sauene blir redde og flykter. Det beste er om hundene til dette bruket stopper

på noen meters hold fra sauene og ikke søker ytterligere kontakt.

Dersom patruljehunden løper etter eller jager sau i utmarka, kan dette i verste fall korrigeres ved bruk av strømhalsbånd. Denne metoden må imidlertid aldri benyttes på flokkvoktere, da dette kan svekke bindingen til sau.

Oppstalling gjennom vinteren

Uansett bruksmåte, anbefales det at hundene kan gå løse i fjøset eller i en hundegård med mulighet til å gå inn i fjøset gjennom vintersesongen. Erfaringer fra USA viser imidlertid at en godt sosialisert flokkvokter kan oppstalles i løpegård atskilt fra sauer noen måneder i vinterhalvåret, uten at de mister bindingen til sauene. Det bør imidlertid under et langvarig kennelopphold legges opp til noe restriktiv menneskelig kontakt. For territorialvokteren vil lengre opphold i løpegård eller i kennel være uproblematisk.

Litteratur

- Green, J.S. & Woodruff, R.A. 1990. Livestock guarding dogs: protecting sheep from predators. Agriculture Information Bulletin No 588. U.S. Department of Agriculture.
- Hansen, I., Christiansen, F. Linnell, D.C. & Andersen, R. 2002. Vokterhundmanual. En veileder til brukere av vokterhund som tiltak mot rovviltskader på bufe. Planteforsk Grønn forskning 24/2002. 36 s.
- Lorenz, J.R. & Coppinger, R. 1986. Raising and training a livestock-guarding dog. Oregon State University Extension Service, Cirkular Number 1238/April 1986.

Fagredaktør denne utgaven:
Fou- leder Ronald Bjøru, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN-10 82-17-00048-4
ISBN-13 978-82-17-00048-8
ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no